

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Бондаренко Д.Ю.

студентка;

Науковий керівник: Багіров С.Р.

к.ю.н., доцент,

Юридичний інститут

Національного авіаційного університету

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО КАРАНИХ ДІЯНЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Зародження основних постулатів будь-якої галузі права нерозривно пов'язане з виникненням державності. Адже саме внаслідок появи держави як стійкого політико-соціального утворення виникає необхідність визначення тих норм, які повинні врегульовувати суспільні відносини, що виникають між індивідами в процесі задоволення їх потреб та інтересів. Чи не найголовнішою в цьому аспекті видається необхідність у визначенні того, яка поведінка є недопустимою в соціумі та які наслідки можуть наставати у разі порушення встановлених правил та норм суспільного життя. Тому ще із давніх-давен започаткувалася традиція формального визначення кола протиправних діянь, які хоч і різні за своєю природою, але по суті мають спільну рису – порушення загальноприйнятого укладу життя людей. Критерій ступеня суспільної небезпеки посягання з розвитком цивілізації та державності, зокрема, став одним із визначальних при віднесенні протиправного діяння до певної галузі права, найдавнішою з яких ми, мабуть, можемо назвати кримінальну.

На наших теренах, так би мовити, протокласифікацію кримінально караних діянь вперше зустрічаємо у різних редакціях Руської Правди, де знаходимо терміни «вчинення зла», «согрешеніє», «образа» [3, с. 84], які відображали матеріальну природу діяння. Устав князя Ярослава також оперує визначенням «кто приступит сии правила» [6, с. 37-41,]. На думку М.М. Дмитрука так було започатковано ознаку протиправності та формального розуміння злочину [9]. У Литовсько-руській період на етапі панування звичаєвого права злочин розумівся як заподіяння шкоди, а згодом (з 2-ї пол. 15 ст.) – трактувався як проступок. Залежно від характеру і наслідків протиправної поведінки, злочини проти здоров'я,

майнової та особистої недоторканності називалися гвалтом, кривдою, лиходійством, шкодою; проти державної влади – «ображення маєстату господарського». Протиправний, суспільно-небезпечний характер діянь підкреслювався термінами «виступ із права», «злодійство», «провина» [8, с.11].

Бачимо, що ґрунтовними знаннями та навиками юридичної техніки тогочасні нормотворці не надто володіли, що й зумовлювало різноманітність вживаних термінів для позначення протиправних діянь.

Вважається, що з прийняттям французького Кодексу Брюмера VI в 1795 р. в Європі було започатковано трьохчленну модель побудови кримінального законодавства: поняттям кримінального діяння охоплювались порушення, проступки та злочини. Але також варто звернутися до Австро-Угорського Кримінального кодексу 1787 р., прийнятого за часів Йосифа II, в якому вже зазначався бінарний поділ протиправних діянь на «кримінальні злочини» (що розглядалися судами) і менш серйозні правопорушення – т.зв. «політичні злочини» (розглядалися адміністративними органами).

Сучасні західноукраїнські землі (Буковини, Галичини, Закарпаття) тривалий час перебували у складі Австро-Угорської імперії. З 1796-1797 рр. згідно Кримінального кодексу, підготовленого австрійським криміналістом Й. Зонненфельдом, кримінальне діяння позначалось у 2 розділах: про злочини та тяжкі поліцейські проступки, які в свою чергу поділялись на тяжкі злочини, кримінальні проступки, тяжкі кримінальні й тяжкі поліцейські проступки [8, с. 35].

Поступово погляди щодо поділу кримінальних діянь на види були перейняті правовою доктриною Російської імперії. Перша згадка про необхідність відокремлення поряд із злочином іншого виду «кримінальної неправди» зроблена графом Сперанським в проекті змін до Уложення в 1824 р., а в 1833 р. почалась робота над Зводом законів Російської імперії щодо розробки законопроекту про покарання кримінальні та виправні [2, с. 98]. В результаті цього у XV Томі Зводу... 1835 р. поряд із злочином було виділено такий вид кримінального діяння як проступок. В ст. 2 вказувався формальний критерій їх розмежування – «діяння, заборонені під страхом легкого тілесного покарання чи поліцейського виправлення, іменуються в Законі – «проступками» [9].

В Укладенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р., (а потім – і в редакції 1857 р.) розподіл на злочини і проступки проводився за матеріальним критерієм: якщо мова йшла про порушення недоторканості «Влади Верховної та установленою цією владою прав і безпеки суспільства або приватних осіб» – то це визнавалось злочином, за який встановлені кримінальні покарання. Якщо ж це було порушення відповідних правил, встановлених для захисту відповідних прав – то це проступок, за який передбачалось виправне покарання [3, с. 86].

В Кримінальному Уложенні 1903 року було запозичено французький підхід – введено трьохчленну систему класифікації: кримінально карані діяння, за які в законі визначена вища міра покарання у вигляді смертної кари, каторги або заслання на поселення, іменувалися тяжкими злочинами. Злочинами визначалися діяння, за які покарання полягало в ув'язненні у виправному будинку, фортеці чи в'язниці. До провин (проступків) відносились ті злочинні діяння, за вчинення яких було передбачено арешт або грошова пеня (аналог штрафу) [8, с. 34]. Таким чином, спостерігаємо формалізацію категорії злочинних діянь за видами санкцій.

Жовтневі події 1917 року внесли зміни в підходи до класифікації злочинів. В першому українському КК 1922 р. злочини мали заідеологізовану класифікацію, вже не виділялась категорія «кримінального проступку». Вчинення протиправних діянь, які містили склад «колишніх» кримінальних проступків в переважній більшості стало підставою для притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності. З того часу цей інститут на досить тривалий час перейшов із законодавчої у доктринальну площину.

Обговорення питання внесення кримінального проступку в нормативний акт, який визначав би основні засади кримінальної відповідальності на державному рівні активізувалося в перші роки 1990-х. Проектом Основ кримінального законодавства СРСР 1991 р. в ст. 9 «Класифікація злочинів» передбачалися «злочини, що не представляють великого ступеня суспільної небезпеки (кримінальний проступок)» [7, с. 75]. З набуттям незалежності такі думки також висувались, зокрема, в проекті КК України, підготовленому в 1997 р. групою на чолі з В. Смітєнком [5, с. 4]. В 1999 р. І. Голосніченко наголошував на необхідності запровадження кримінального проступку, аргументуючи це тим, що ступінь суспільної небезпеки та засіб регулювання суспільних відносин як критерії відмежування кримінального правопорушення від адміністративного є недостатніми [4, с. 33]. Навесні 2008 р. вказана ідея отримала врешті законодавче закріплення в Концепції реформування кримінальної юстиції [1].

Таким чином, дослідивши аспект диференціації видів кримінальних правопорушень на українських теренах в історичній ретроспективі, доходимо висновку, що бінарна модель такого поділу (розмежування на кримінальні проступки та злочини) аж ніяк не є новою для нашої правової системи. Щоправда, прірва, довжиною в Радянську добу, відділила сьогоднішнього від тих часів, коли кримінальний проступок був однією з фундаментальних категорій кримінального права України. Зважаючи на те, що апробований цей інститут більш ніж двохсотлітнім періодом існування на наших землях, вважаємо за доцільне дослухатись до історичного досвіду, адже все нове, як кажуть, – добре забуте старе.

Головне, щоб формальне розмежування кримінальних правопорушень в новому кримінальному законодавстві давало належні результати на практиці.

Список використаних джерел:

1. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27. – 20-29 с.
2. Геворгян М. В. Развитие понятия «преступления» в российском уголовном праве / М. В. Геворгян // Современное право. – 2007. – № 6. – С. 97-100.
3. Георгиевский Э. В. Общее понятие преступления в истории уголовного права России: терминологическое многообразие / Э. В. Георгиевский // Государство и право. – 2008. – № 4. – С. 83-89.
4. Коліушко І. В. Встановити чітку межу між кримінальним та адміністративним правопорушенням / І. І. Коліушко, Голосніченко, Ю. І. Дяк // Віче. – 1999. – № 4. – С. 32-38.
5. Кримінальний кодекс України: проект, підготовлений за завданням Комісії ВР України / В. М. Смітєнко // Іменем Закону. – 1997. – 16.05 – С. 4-45.
6. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Лекции: в 2 т. / Н. Таганцев. – М.: Наука, 1994. – Т. 1: Часть общая. – 1994. – 392 с.
7. Тер-Акопов А. А. Основания дифференциации ответственности за деяния предусмотренные уголовным законом / А. А. Тер-Акопов // Советское государство и право. – 1991. – № 10. – С. 71-76.
8. Терлюк І.Я. Огляд історії кримінального права України. Навч. посіб. / І. Терлюк. – Львів: Ліга-прес, 2007. – 92 с.
9. Дмитрук М. М. Кримінальний проступок в еволюції правової доктрини України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://book.net/index.php?p=chapter&bid=4580&chapter=1>.

Бухтиярова Е.С.

аспирант;

Научный руководитель: Туляков В.А.

д.ю.н., профессор,

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ОХРАНА ДУХОВНОСТИ

Традиционно понятие «духовность» в Украине было элементом православной культуры. XX век, принеший нашему государству вместе с техническим прогрессом атеистическую мораль, построенную на отрицании религии и веры в Бога, определил «духовность» в сферу психологии, морали, культуры, но никак не религии. Это послужило подмене значений, когда православное понимание «духовности»